

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA
MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

**ISLOM KARIMOV NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT TEXNIKA
UNIVERSITETI**

“TASDIQLAYMAN”

Rektor _____

2020 yil « 24 » 08

“KELISHILDI”

Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi

2021 yil « 07 » 12

Ro‘yxatga olindi

№ BD 5640100-2.10

« 30 » 10 2020 yil

YONG‘IN-PORTLASH XAVFSIZLIGI

FAN DASTURI

Bilim sohasi: 600 000 – Xizmatlar

Ta’lim sohasi: 640 000 – Hayotiy faoliyat xavfsizligi

Ta’lim yo‘nalishi: 5640200 – Mehnat muhofazasi va texnika xavfsizligi

Fan/modul kodi YPXAV2511		O'quv yili 2021-2022	Semestr 4-5	ECTS - Kreditlar 11
Fan/modul turi Majburiy		Ta'lim tili O'zbek/rus		Haftadagi dars soatlari 4-6
1	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Yong'in xavfsizligi	150	180	330
2.	I. Fanning mazmuni Fanni o'qitishdan maqsad – “Hayotiy faoliyat xavfsizligi” yo'nalishidagi mutaxassislariga turli tushdagi yong'inlar ro'y berganda inson hayotini, fuqarolarni, shuningdek moddiy boyliklarni muhofaza qilish, talafot olganlarga birlamchi tibbiy yordam berish hamda iqtisodiyot tarmoqlarini va moddiy boyliklarni yonishdan saqlash tadbirlari va qoidalarini, yong'in va portlash yuz berganda fuqarolar muhofazasini va moddiy boyliklarni asrashni tashkil etish, zarbali yong'in bosimni hisoblashni o'rgatishdan iborat. Fanning vazifasi - nazariy bilimlar, amaliy ko'nikmalar hamda yonish jarayonining xavfliligini tahlil qilish, jarayonning termodinamik va ekzotermik omillarini aniqlash, qurilish konstruksiyalarini o'tga bardoshliligini, materiallarni yonmaydigan toifaga o'tqazish, yonish jarayonining turli omillari - o'z-o'zidan alanganish, chaqnash harorati, yonish, kislorod tanqisligi va boshqalarni aniqlash, kuygan va talafot olgan insonlarga birlamchi tibbiy yordam ko'rsatish va boshqa muhim vazifalarni bajara oladigan kasbiy malakaga ega insonni tarbiyalashga qaratilgan. II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari) 2.1. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi: 1-modul. Yong'in xavfsizligining nazariy asoslari. 1-mavzu. “Yong'in xavfsizligi” faniga kirish. Yong'in xavfsizligining asosiy tushunchalari va terminlari. Yong'inning kelib chiqishiga sabab bo'luvchi omillar. Yong'in xavfsizligining nazariy asoslari. 2-mavzu. Yong'in xavfsizligini ta'minlashning huquqiy asoslari. Yong'in xavfsizligini ta'minlash bo'yicha qabul qilingan qonunlar, standartlar, nizomlar, qoidalar va meyyoriy hujjatlar tizimi. 2-modul. Yong'in xavfsizligini ta'minlash asoslari 3-mavzu. Yonish jarayoni, turlari va yonish shartlari haqida umumiy tushuncha. Yonuvchi modda molekulalarining kislorod molekulalari bilan birikish hodisasi. Issiqlik ta'sirida yonishda reaksiya natijasida ajralib chiqayotgan issiqlik tashqi muhitga tarqalayotgan issiqlik miqdori. 4-mavzu. Yonishning fizik kimyoviy asoslari. Ishlab chiqarish sharoitida qattiq jismlarning to'qnashuvi natijasida mexanik energiya issiqlik energiyasining sodir bo'lishi. Yonuvchi moddalarning o'zidan o'zi alanganish jarayoni, alanganish haroratini aniqlash usullari.			

5-mavzu. Qattiq moddalarning yonish va yong‘ingga xavflilik xususiyatlari. Yonuvchi suyuqlik, alangalanish harorati, bir vaqtda, ajralib chiqayotgan bug‘lar o‘zidan-o‘zi alangalanib ketishi. Yonuvchi qattiq moddalarni saqlashda noto‘g‘ri tashkil etilgan xollarda o‘z-o‘zidan yonib ketishi.

6-mavzu. Gazsimon moddalarning yonish va portlash xususiyatlari. Ularning yonish va portlashga xavflilik xususiyatlarini aniqlovchi ko‘rsatkichlar. Ko‘rsatkichlarning harorat, bosim va boshqa omillarga bog‘liqligi. Yong‘inga va portlashga xavfliligi alangalanish chegaralari. Yonish harorati hamda alanganing o‘rtacha tarqalish tezligi. Gazning havo bilan aralashib yonishi.

7-mavzu. Changlarning yonishi va portlash xususiyatlari. Yonuvchi moddalar changlarining portlash uchun pastki zichlik miqdori. Moddalarning yonish xususiyati, qizdirish natijasida ularning parchalanib yonuvchi gazsimon va bug‘simon moddalar hosil qilishi.

3-modul. Yong‘in xavfsizligini ta‘minlash xizmati.

8-mavzu. Yong‘indan saqlash xizmati, uning turlari, asosiy vazifalari. Yong‘indan saqlash xizmatining asosiy vazifalari. Yong‘indan saqlash xizmati kuchlari va vositalarining yong‘inlar profilaktikasi hamda yong‘inlarni o‘chirish bilan bog‘liq bo‘lmagan ishlarni bajarishga jalb qilinadi.

9-mavzu. Korxonalarda yong‘indan saqlash xizmatini tashkil qilish. Yong‘inga qarshi kurash xizmatini tashkil qilish yong‘in xavfsizligini ta‘minlashni tashkil etish. Yong‘inga qarshi chora-tadbirlarni ishlab chiqish va amalga oshirish tartibi.

10-mavzu. Obyektlardagi yong‘in-texnika komissiyalari. Obyektlarning yong‘in-texnikasi. Obyektlarning yong‘in xavfsizligi. Obyektlardagi yong‘in-texnika komissiyalari.

11-mavzu. Ko‘ngilli o‘t o‘chiruvchilar drujinalari. Yosh o‘t o‘chiruvchilar drujinalari. Ko‘ngilli o‘t o‘chiruvchilar drujinalari to‘g‘risidagi Nizom. Ko‘ngilli o‘t o‘chiruvchilar drujinalarni huquq va majburiyatlari. Yosh o‘t o‘chiruvchilar drujinalari. Korxonalarda ko‘ngilli o‘t o‘chirish drujinalari faoliyatini tashkil qilish tartibi.

4-modul. Bino va inshootlarning yong‘in xavfsizligini ta‘minlash

12-mavzu. Bino va inshootlarni yong‘in xavfsizligini ta‘minlash asoslari. Bino va inshootlarni yong‘in xavfsizligini ta‘minlash asoslari. Bino konstruktiv elementlari va materiallarining olovga chidamliligi.

Korxonalarni va boshqa ob‘ektlarni loyihalashtirish, qurish, kengaytirish, rekonstruksiya qilishda yong‘in xavfsizligini ta‘minlash.

13-mavzu. Modda va materiallarining yonuvchanlik bo‘yicha guruhlanishi. Modda va materiallarining yonuvchanlik bo‘yicha guruhlanishi. Ishlab chiqarish binolarining portlash va yong‘in xavfi bo‘yicha toifasi.

14-mavzu. Bino va inshootlar konstruktiv elementlarining olovga chidamliligi, chidamlilik chegaralari. Bino va inshootlar konstruktiv

elementlarining olovga chidamliligi, chidamlilik chegaralari. Bino va inshootlar olovga chidamliligi oshirish usullari. Bino va inshootlar konstruksiyalarini olovga chidamliligini aniqlash.

15-mavzu. Yog‘och konstruksiyalarini yong‘indan himoyalash usullari. Yog‘och konstruksiyalarini chirishdan va yong‘idan himoya qilish usullari. Materiallarning olovga chidamliligini oshirish yo‘llari. Antipirenlar haqida umumiy ma’lumot. Antipirenlarning afzalliklari va kamchiliklari

16-mavzu. Bosim ostida ishlaydigan idishlarni ishlatishda xavfsizligini ta’minlash. Bosim ostida ishlaydigan idishlarni yog‘in-portlashga qarshi texnik holatini tekshirish va ularni sinash usullari. Bosim ostida ishlaydigan idishlarni yog‘in-portlashga qarshi texnik ko‘riklarini tashkil qilish. Bosim ostida ishlovchi idishlarning saqlovchi qurilmalari.

17-mavzu. Suyultirilgan va yuqori bosimdagi gazlarni saqlash va tashish ballonlari. Suyultirilgan va yuqori bosimdagi gazlarni saqlash ballonlari yog‘in xavfsizligini ta’minlash. Suyultirilgan va yuqori bosimdagi gazlarni tashish ballonlari yog‘in xavfsizligini ta’minlash.

5-modul. Texnologik jarayonlarda yong‘in xavfsizligini ta’minlash

18-mavzu. Texnologik jarayonlarda yong‘in xavfsizligi. Texnologik jarayonlarda yong‘in xavfsizligi. Ishlab chiqarish korxonalarining yong‘in va portlash xavfliligi jihatidan turlari.

19-mavzu. Ishlab chiqarishda texnologik jarayonlarning yong‘in xavfsizligini ta’minlash. Ishlab chiqarishda texnologik jarayonlarning yong‘in xavfsizligini ta’minlash. Ishlab chiqarishda texnologik jarayonlarning yong‘in xavfsizligini ta’minlash yo‘riqnomalari.

20-mavzu. Portlash va yong‘inga xavfli bo‘lgan ishlab chiqarish xonalarinig sinflanishi. Portlash va yong‘inga xavfli bo‘lgan ishlab chiqarish xonalarinig sinflanishi. Ishlab chiqarish xonalarini yong‘in xavfsizligi bo‘yicha jihozlanishi.

21-mavzu. Tekstil ishlab chiqarishda qo‘llaniladigan modda va materiallarning yong‘in xavfi. Paxta xom-ashyosini qayta ishlash jarayonida yong‘in xavfsizligi. Paxta xom-ashyosini saqlash maydonlariga bo‘lgan talablar

22-mavzu. AYoQShlarni loyihalashda yong‘in-portlash xavfsizligini ta’minlash chora - tadbirlari. AYoQShlarining shaharlar tizimida joylashish tamoyillari. Avtomobillarga yoqilg‘i quyish inshootlarining bosh rejasini loyihalashga qo‘yiladigan asosiy talablar.

23-mavzu. Tez alangalanuvchi suyuqlik moddalarni tashish va tushirish jarayonida yong‘in – portlash xavfini kamaytirish usullari. Kimyo sanoatida yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan yong‘inlarni oldini olish bo‘yicha profilaktik chora-tadbirlar.

24-mavzu. Yong'in chiqish, portlash xavfi bolgan obyektlardagi transport va kommunal tizimlardagi avariya va halokatlar. Transport obyektlaridagi yong'inlarni o'chirish. Yong'inning rivojlanish va o'chirishning o'ziga xos tomonlari.

25-mavzu. Shamollatish qurilmalariga qo'yiladigan yong'in xavfsizligi talablari. Ishlab chiqarish jarayonida hosil bo'ladigan zararli chiqindilar va ularning yong'indan xavfliligi

26-mavzu. Elektr jihozlariga qo'yiladigan yong'in xavfsizligi talablari. Elektr qurilmalari bilan ishlaganda yong'in xavfsizligini ta'minlash. Korxonalarda muhandis - texnik xodim elektr uskunalaridan foydalanganda yong'in xavfsizligini ta'minlashga qo'yiladigan xavfsizlik talablari.

27 - mavzu. Avtomatik o't o'chirish vositalari, ularning turlari. Avtomatik o't o'chirish vositalari, ularning turlari. Tutundan xabar beruvchi vositalar. Issiqlikdan xabar beruvchi vositalar.

6-modul. Yong'in va portlash xavfi bo'lgan ob'ektlarda avariya-qutqaruv va kechiktirib bo'lmaydigan ishlarni olib borish.

28-mavzu. Yong'in paytida odamlarni binolardan evakuatsiya qilish. Yong'in paytida odamlarni binolardan evakuatsiya qilish. Majburiy evakuatsiya jarayoni. Evakuatsiya rejasi. Evakuatsiyani tashlik qilish qoidalari. Odamlar oqimining harakat o'lchamlari. Evakuatsiya yo'llari va o'lchamlari. Evakuatsiya vaqtini aniqlash. Chiqish eshiklari va yo'laklarining asosiy talablari.

29-mavzu. Yong'inni o'chirish usullari, moddalari va vositalari. Yong'inni uchirish usullari, moddalari va vositalari. Yong'inni o'chirish usullari. O't o'chiruvchi moddalar, ularning turlari va xossalari. O't o'chirish vositalarining yong'in turi bo'yicha qo'llanilishi

30-mavzu. Burchak qalqonlarini, ularning turlari, ishlash prinsiplari. Burchak qalqonlarini, ularning turlari, ishlash prinsiplari. Gidrantlar va ularning ishlash prinsipi.

III. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Ushbu o'quv fani bo'yicha talabalarni amaliy mashg'ulotlarni ma'ruzalar matni va tavsiya etilgan adabiyotlar hamda davriy jurnallar, internet materiallari bilan ishlashni, standart va malaka talablariga mos ravishda bajarishni o'z ichiga oladi.

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Havodagi chang aralashmalarining portlash chegarasini aniqlash
2. Xavfli hududlarda portlash o'chog'ini aniqlash.
3. Yonilg'i va yuqori bosimli gazli aralashmalarining portlash xavfini aniqlash.
4. Yuqori bosimli sig'im idishlarni portlash xavfini hisoblash
5. Yong'inga qarshi suv ta'minotini hisoblash.
6. Yong'inni oldini olishda chaqmoq qaytargichning hisobi.
7. Yong'in o'chirishda binoda elektr qurilmani blokirovka qurilmasini qadam kuchlanishini xisobi. Qisqa tutashuv natijasida elektr qurilmaning yong'inga bardoshlilik hisobi.

8. Binolarda yong'in sodir bo'lganda evakuatsiya vaqtini aniqlash.
9. Evakuatsiya qilish avtozinapoyani tushirish tezligini xisobi.
10. Avtomatik yong'in haqida xabar beruvchi qurilmalarni o'rnatish xisobi.
11. Yonuvchi materiallarning yong'in bosimi va binolarning funksional vazifasiga ko'ra yong'in rivojlanishi xavfi darajasiga ko'ra xonalarning toifalanishi.
12. Ishlab chiqarishda qo'llaniladigan modda va materiallarning o'z-o'zidan yonish shart-sharoitlarini va uni tavsiflovchi ko'rsatkichlarni o'rganish.
13. Xavfli ishlab chiqarish obyektni o'chirishda yonish maydoniga qarab kuch va vositalar xisobi.
14. Yong'in o'chirishda bino inshootlarning asosiy konstruktiv elementlarning yong'inga bardoshlilik darajasi xisobi.
15. Bino va inshootlarda taktik o't o'chirish vaqtini hisoblash.

Laboratoriya ishi bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Ushbu o'quv fani bo'yicha talabalar laboratoriya ishlari o'quv rejadagi auditoriya soatlariga mos ravishda standart va malaka talablariga mos ravishda mustaqil bajarishni o'z ichiga oladi.

Laboratoriya mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Yonuvchi suyuqliklarning o't olish haroratini aniqlash.
2. Iqtisodiyot tarmoqlarida chang moddalarini aniqlash. (oslansevaniya)
3. Yengil alanganuvchi suyuqliklarning yonish va portlash xususiyatini aniqlash.
4. Elektr jihozlarini yerga ulashni aniqlash.
5. Avtomatik yong'indan darak beruvchi ogohlantiruvchi qurilmalar. Birlamchi o't o'chirish vositalarini.
6. Xavfli ishlab chiqarish obyektni o'chirishda yonish maydoniga qarab kuch va vositalarni aniqlash.
7. Yong'in o'chirishda bino inshootlarning asosiy konstruktiv elementlarning yong'inga bardoshlilik darajasini aniqlash.

Seminar mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Seminar mashg'ulotlarda talabalar mehnat muhofazasining meyoriy hujjatlar va rasmiylashtirish, ishlab chiqarish korxonalarida mehnatni muhofaza qilish ishlarni tashkillashtirish bo'yicha amaliy ko'nikmalar hosil qiladi.

Seminar mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. O'zbekiston Respublikasining yong'in va portlash xavfsizligi bo'yicha meyoriy hujjatlari talablarini o'rganish (Yong'in xavfsizligi to'g'risidagi qonun)
2. Yong'in xavfsizligini ta'minlashning huquqiy asoslari
3. Yong'in xavfini belgilaydigan omillar
4. Yong'indan saqlash xizmati, uning turlari, asosiy vazifalari
5. Davlat yong'indan saqlash xizmati
6. Korxonalarda yong'indan saqlash xizmatini tashkil qilish
7. Texnologik jarayonlarda yong'in xavfsizligi

8. Ishlab chiqarishda texnologik jarayonlarning yong'in xavfsizligini ta'minlash
9. Portlash va yong'inga xavfli bo'lgan ishlab chiqarish xonalarinig sinflanishi
10. Yong'inga xavfli moddalar saqlanadigan omborlarga qo'yiladigan yong'in xavfsizligi talablari.
11. Yoqilg'i tarqatish shaxobchasini loyihalash va joylashtirishga qo'yiladigan sanitar-gigienik talablar.
12. Portlash xavfi mavjud bo'lgan inshootlarni himoyalash
13. Sanoat korxonalarida zamonaviy yong'indan xabar beruvchi vositalarni qo'llash tartibi.
14. Yong'in bo'lgan xonalardagi tutunni chiqarib yuborish vositalari.
15. Elektr asboblari bilan ishlaganda yong'in xavfsizligini ta'minlash
16. Korxonalarda yong'inga qarshi ishlatiladigan texnik qurilmalarning zamonaviy turlari.
17. Yong'in va portlash xavfi bo'lgan ob'ektlarda avariya-qutqaruv va kechiktirib bo'lmaydigan ishlarni olib borish.
18. Yong'in vaqtida odamlarni va moddiy boyliklarni evakuatsiya qilishni tashkil etish va jabrlanganlarga birinchi tibbiy yordam ko'rsatish
19. AYoQShlarining shaharlar tizimida joylashish tamoyillari.
20. Avtomobillarga yoqilg'i quyish inshootlarining bosh rejasini loyihalashga qo'yiladigan asosiy talablar.
21. Paxta xom-ashyosini qayta ishlash jarayonida yong'in xavfsizligi.
22. Paxta xom-ashyosini saqlash maydonlariga bo'lgan talablar.
23. Ishlab chiqarish xonalarini yong'in xavfsizligi bo'yicha jihozlanishi.

Kurs loyihasi bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Kurs loyihasining maqsadi talabalarni mustaqil ishlash qobiliyatini rivojlantirish, olgan nazariy bilimlarini qo'llashda amaliy ko'nikmalar hosil qilish, bevosita ishlab chiqarishdagi real sharoitlarga mos texnik yechimlar qabul qilish va zamonaviy texnika va texnologiyalarni qo'llash ko'nikmalarini hosil qilishdir.

Kurs loyihasi mavzulari bevosita ishlab chiqarish korxonalari texnologik jarayonlarga bog'liq holda, aniq bir sharoiti uchun belgilanadi. Kurs loyihasining mavzulari umumiy talabalar soniga 20-30 % ko'proq oldindan tayyorlanadi. Har bir talabaga shaxsiy topshiriq beriladi.

Kurs loyihasi bo'yicha quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Yong'in xavfsizligini ta'minlash qoidalarini ishlab chiqish tartibi.
2. Fuqarolarning yong'in xavfsizligi sohasidagi huquq va majburiyatlari.
3. Yonish jarayoni. Yonuvchi tizim, uning turlari.
4. Yonishning fizik-kimyoviy asoslari, uning vujudga kelish sabablari.
5. Bino va inshootlarning yonig'ish va portlash xavfi bo'yicha toifalanishi.
6. Yonilg'i quyish shoxobchalarini loyihalashda qoyiladigan meyoriy talablar.

7. Xavfli ishlab chiqarish obektlaridagi avariylarni texnik jihatdan tekshirish

8. Texnologik jarayonlarni bajarishda mashina va mexanizmlarni, texnik qurilma va uskunalarni ishlatishda yong'in xavfsizligini ta'minlash.

9. Yong'in vaqtda odamlarni binolardan evakuatsiya qilish usullari.

10. Portlash hodisasi va uning umumiy tavsifi va portlash sabablari va oqibatlar.

11. Aholi va hududlarni muhofaza qilish rejalari, ulaning tuzilishi, unga qo'yiladigan talablar.

12. Toifalangan obektlarda elektr moslamalari bilan ishlaganda yong'in xavfsizligi ta'minlash chora-tadbirlari.

13. Yong'in va portlashdan zarar ko'rganlarga birinchi yordam ko'rsatish.

14. Sanoat korxonalaridagi omborlarda hamda siqilgan va suyultirilgan gazlardan foydalanishda yong'in xavfsizligini ta'minlash.

15. Kimyo sanoatida yong'inlarni o'chirishni tashkil qilish.

IV. Mustaqil talim va mustaqil ishlar

Mustaqil ishni tashkil etish bo'yicha uslubiy ko'rsatma va tavsiyalar, keys stadi, vaziyatli masalalar to'plami ishlab chiqiladi. Ma'ruza mavzulari bo'yicha amaliy topshiriq, keys - stadilar yechish uslubi va mustaqil ishlash uchun vazifalar belgilanadi.

1. O'zbekiston Respublikasining yong'in va portlash xavfsizligi bo'yicha meyoriy hujjatlari talablarini o'rganish (Yong'in xavfsizligi to'g'risidagi qonun va boshqa).

2. Qo'llaniladigan modda va materiallarning yonish va portlashga bo'lgan xossalari, hamda ularni tavsiflovchi ko'rsatkichlarni o'rganish.

3. Ishlab chiqarishda qo'llaniladigan zamonaviy texnologiyalarning yonish va portlash xavfsizligi bo'yicha kategoriyalarga bo'linishini o'rganish.

4. Korxonalarining yonish va portlash xavflarini bashorat qilish uslublarini o'rganish.

5. Yonish jarayonining turlarini va yonishda yuzaga keladigan fizik-kimyoviy jarayonlarni o'rganish.

6. Ishlab chiqarishda qo'llaniladigan modda va materiallarning o'z-o'zidan alanganish shart-sharoitlarini va uni tavsiflovchi ko'rsatkichlarni o'rganish.

7. Ishlab chiqarishda qo'llaniladigan modda va materiallarning o'z-o'zidan yonish shart-sharoitlarini va uni tavsiflovchi ko'rsatkichlarni o'rganish.

8. Modda va materiallarning yonish va portlashga xavfliligining temperaturaga, bosimga va boshqa omillarga bog'liqligini o'rganish.

9. Gazsimon moddalarning yonish va portlash xususiyatlari

10. Changlaming yonishi va portlash xususiyatlari.

11. Qattiq, moddalarning yonish va yong'ingga xavflilik xususiyatlari

12. Yong'in xavfsizligini ta'minlash sohasida davlat siyosati.

13. Muxandis-texnik xodimlar, ishchi va xizmatchilarni yong'in xavfsizligi chora-tadbirlarini qo'llashga o'rgatish.

	14. Yong‘inga qarshi yo‘riqnoma va yong‘in-texnik minimumi. 15. Yong‘inga qarshi kurash xizmatini tashkil qilish. 16. Bino va inshootlarda yong‘in xavfsizligini ta‘minlash. 17. Yong‘inni oldini olishga qaratilgan chora-tadbirlar. 18. Sanoat korxonalarining yong‘inga va portlashga xavfi bo‘yicha toifalari. 19. Bino qurilmalarining o‘tga chidamliligi. 20. Binolarni loyihalash va konstruktiv yechim qabul qilishda yong‘in xavfsizligini ta‘minlash. 21. Sanoat korxonalarini loyihalash va qurishda yong‘inga qarshi kurash tadbirlari. 22. Sanoat korxonasi hududini zonalarga ajratish. 23. Yong‘in bo‘lgan xonalardagi tutunni chiqarib yuborish vositalari. 24. Portlash xavfi mavjud bo‘lgan inshootlarni himoyalash. 25. Binolarda portlashga qarshi himoya vositalarini loyihalash. 26. Elektr jihozlari yong‘in xavfizligi. 27. Elektr tokidan yong‘in chiqish sabablari va ularning oldini olish choralari. 28. Elektr asboblari bilan ishlaganda yong‘in xavfsizligini ta‘minlash. 29. Issiqlik ajraluvchi jihozlarda yong‘inni oldini olish. 30. Yong‘in chiqish, portlash xavfi bolgan obyektlardagi transport va kommunal tizimlardagi avariya va halokatlar. 31. Transport obyektlaridagi yong‘inlarni o‘chirish. 32. Yong‘inning rivojlanish va o‘chirishning o‘ziga xos tomonlari. 33. Birlamchi yong‘in o‘chirish vositalari, ularning turlari va ishlash prinsiplari. 34. Yong‘inni o‘chirish usullari va vositalari. 35. Yong‘in o‘chirgichlar tuzilishi, tavsifi va ekspluatatsiyaqilish qoidalari. 36. Yong‘in o‘chirish asbob – anjomlari. 37. Avtomatik o‘t o‘chirish vositalari. 38. Gidrantlarni o‘rnatishga qo‘yiladigan talablar. 39. Yong‘inga qarshi suv ta‘minoti tashkil qilish. 40. Tashqi yong‘inga qarshi suv ta‘minoti tizimidagi erkin bosim. 41. Yong‘in vaqtida odamlarni va moddiy boyliklarni evakuatsiya qilishni tashkil etish va jabrlanganlarga birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish. 42. Evakuatsiya yo‘llari va chiqish joylariga qo‘yiladigan talablar. 43. Evakuatsiya yo‘llarining tutunlanishiga qaratilgan tadbirlar 44. Faoliyat yuritayotgan ob‘yektlarda yong‘in sodir bo‘lganda odamlarni evakuatsiya qilish rejasi. 45. Yong‘in sodir bo‘lganda odamlarga yong‘in haqida xabar berish tizimlari.
3.	V. Fan o‘qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar) Fanni o‘zlashtirish natijasida talaba: - bilimlarning bir butun tizimi bilan o‘zaro bog‘liklikda ushbu fanning

	asosiy muammolari tugʻrisida; - yonish va portlash jarayoni turlari va chegaralari; - materiallarni yonish va portlash xossalari; - ishlab chiqarish korxonalarini, bino va inshootlarni yonish va portlash koʻrsatkichi boʻyicha toifalariga boʻlinishi; - yongʻinni aniqlovchi va xabar berish vositalari, ularning turlari va ishlash usullarini haqida <i>tasavvurga ega boʻlishi</i>; - aholini yongʻin va portlash sodir boʻlgan holatlardan muhofaza qilish; - ishlab chiqarish korxonalari va hududlarida sodir boʻlishi mumkin boʻlgan yongʻin va portlash vaqtida tezkor harakat qilish; - yongʻin va portlash yuz berganda axolini va moddiy boyliklarni evakuatsiya qilishni <i>bilishi va ulardan foydalana olish</i>; - yongʻin va portlash sodir boʻlgan sharoitda oʻzi va oʻzgalarga tibbiy yordam koʻrsatish; - yongʻin va portlash sodir boʻlganda birlamchi oʻt oʻchirish vositalari, oʻt oʻchirgichlar, suv taʼminoti va boshqa vositalardan foydalanish; - yongʻin xavfsizligi va xavfsizlik talablarini tez va qatʼiylik bilan bajarish <i>koʻnikmalariga ega boʻlishi kerak</i>.
4.	VI. Taʼlim texnologiyalari va metodlari: • maʼruzalar; • interfaol keys-stadilar; • seminarlar (mantiqiy fiklash, tezkor savol-javoblar); • guruhdarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar; • jamoa boʻlib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
5.	VII. Kreditlarni olish uchun talablar: Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni toʻla oʻzlashtirish, tahlil natijalarini toʻgʻri aks ettira olish, oʻrganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat boʻyicha yozma ishni topshirish.
6.	Asosiy adabiyotlar 1. Literature Review and Research Plan. Antifreeze Solutions in Home Fire Sprinkler Systems. Copyright Fire Protection Research Foundation June 2010 2. Xudoyev A.E. taxriri ostida. Yongʻin xavfsizligi. 2- nashri. -T.: Uz.R. IIV Yongʻin xavfsizligi oliy texnik maktabi. 2007. - 722 b. 3. Yuldashev O.R. Mehnat muhofazasi maxsus kursi. Darslik.-T.: “Tafakkur-Boʻstoni”, 2015. - 336 b. 4. Yuldashev O.R. va boshqalar. Hayot faoliyati xavfsizligi. Darslik.-T.: “Toshkent-Iqtisodiyot”, 2014. 5. Narziyev Sh.M., Kurbonov Sh.X. Hayot faoliyati xavfsizligi. Oʻquv qoʻllanma–T.:“Yangi nashr”, 2019.– 234 b. 6. Gʻulomova G.M. Yongʻin va yonish-portlash xavfsizligi. Oʻquv

	qo'llanma–T.:“Tafakkur tomchilar”, 2021.– 240 b. Qo'shimcha adabiyotlar 7. Мирзиёев Ш.М. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қонидаси бўлиши керак. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2016 йил яқунлари ва 2017 йил истиқболларига бағишланган мажлисидаги Ўзбекистон Республикаси Президентининг нутқи. // “Халқ сўзи” газетаси. 2017 й., 16 январь, №11. 8. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. - Т.: Ўзбекистон, 2017. - 46 б. 9. “Yong'in xavfsizligi to'g'risida”gi qonun. O'zbekiston Respublikasining qonun hujjatlari to'plami. -T.: 2009 y., 40-son. 10. Azimov X.A. Bino va inshootlarda yong'in xavfsizligi. O'quv qo'llanma. - T.: TAQI, 2004. 11. Shomirzayev X.X. Теория просесов горения.-Tashkent: TDTU, 2004. 12. Kudratov A. va b. Hayotiy faoliyat xavfsizligi. Ma'ruza kursi.-T.: “Aloqachi”, 2005. -355 b. 13. Юлдашев О.Р., Гуломова Г.М., Нарзиев Ш.М. Методические руководство для проведения лабораторных работ по предмету Пожарная безопасность.-Т.: ТДТУ-2015. 14. Юлдашев О.Р., Гуломова Г.М., Рахматова Д.М. Ёнғин хавфсизлиги асослари. Услубий қўлланма.-Т.: ТДТУ, 2015. 15. Гуломова Г.М., Нарзиев Ш.М., Илхамов Е.Е. Бино ва иншоотлар хавфсизлиги. Услубий қўлланма.-Т.: ТИМИ, 2015. Axborot manbalar 16. www.gov.uz - O'zbekiston Respublikasi xukumat portali. 17. www.lex.uz - O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi. 18. www.ziynet.uz - O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. 19. www.stat.uz - O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi.
7.	Fan dasturi Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yo'nalishlari bo'yicha O'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi Kengashning 2020 yil “30” oktyabrdagi 6-sonli bayonnomasi bilan ma'qullangan. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2020 yil “07” dekabrdagi 648-sonli buyrug'i bilan maqullangan fan dasturi tayanch oliy ta'lim muassasasi tomonidan tasdiqlashga rozilik berilgan.
8.	Fan/modul uchun mas'ullar: G.M. Gulomova - TDTU “Hayot faoliyati xavfsizligi” kafedراسи katta o'qituvchisi. P.I. Kushnazarov- TDTU “Hayot faoliyati xavfsizligi” dotsenti.

	SH.X. Kurbonov - TDTU “Hayot faoliyati xavfsizligi” katta o’qituvchisi
9.	Taqrizchilar: Sh.X. Abdazimov – Toshkent davlat transport universiteti “Texnosfera xavfsizligi” kafedrasi dotsenti, t.f.n; O.A.Djurayev – “Sanoat xavfsizligi” DQ Boshqarma boshlig’i o’rinbosari